

KS. LESZEK WILCZYŃSKI – POZNAŃ

**MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE DO BADAŃ NAD HISTORIĄ
DUCHOWIEŃSTWA POLSKIEGO W CZASIE DRUGIEJ WOJNY
ŚWIATOWEJ W ZBIORACH ARCHIWUM
ARCHIDIECEZJALNEGO W POZNANIU**

Archiwa kościelne to tabernakulum pamięci wspólnot chrześcijańskich. (...) Gromadzą archiwalia po to aby dać możliwość rzetelnej oceny przeszłości¹.

Archidiecezja Poznańska miała w momencie wybuchu wojny w 1939 r. 681 kapłanów. Z tej liczby władze hitlerowskie wymordowały 212 kapłanów diecezjalnych. Zginął co trzeci kapłan. Setki innych przetrzymywano w więzieniach i obozach lub wydalono z archidiecezji. Zamknięto katedrę, wszystkie kościoły sukursalne, konwentualne i kaplice. W Poznaniu czynne były tylko 2 kościoły parafialne, obsługiwane przez 4 kapłanów, a w powiecie 1 kościół, obsługiwany przez 1 kapłana. Razem było aktywnych 28 kapłanów. Uniemożliwiono wszelką katechizację dzieci i młodzieży, a także wszelką działalność duszpasterską poza murami świątyni. Nabożeństwa mogły się odbywać tylko w soboty i niedziele. Przeznaczone były na to 2 godziny.

Najpoważniejszą przeszkodą przed jaką staje badacz losów kapłanów w czasie drugiej wojny światowej stanowi brak dokumentów do historii Kościoła w omawianym okresie. Należy podkreślić, że ani Archiwum Archidiecezjalne w Poznaniu, ani też Kuria Metropolitalna nie dysponują reprezentatywnym i kompletnym materiałem aktowym za lata 1939-1945. Większość materiałów z lat okupacji w Archiwum Archidiecezjalnym w Poznaniu jest zgromadzona w zespole o sygnaturze OK („okupacja”). Zbiór archiwalny OK stanowi 239

¹ List okólny papieskiej Komisji ds. Dziedzictwa Kulturowego Kościoła z dn. 7 II 1997 r., „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 70 (1998) s. 231.

jednostek. Składają się na niego rękopisy, maszynopisy, druki i fotografie. Zachowane materiały powstały w latach 1939-1970. Jest to zbiór o charakterze szczerkowym i przypadkowym. Drobne fragmenty archiwaliów z czasów okupacji znajdują się ponadto w zespołach parafialnych.

Do Poznania wojska niemieckie wkroczyły 10 września 1939 r. Z powodu wyjazdu ordynariusza archidiecezji, ks. kard. Augusta Hlonda, rządy kościelne pozostały w ręku wikariusza generalnego, ks. biskupa Walentego Dymka. Kilka dni po wkroczeniu policja niemiecka przejęła gmach i akta Kurii. Od tego czasu ks. biskup W. Dymek jako wikariusz generalny z ks. Franciszkiem Jedwabskim jako kanclerzem urzędowali w domu ks. biskupa. Większość spraw dotyczących archidiecezji załatwiali ustnie.

W Archiwum Archidiecezjalnym w Poznaniu nie ma akt dotyczących całej działalności ks. biskupa Dymka. Zgromadzone są za to tylko te jego pisma, które zostały przesłane do parafii: Najświętszego Serca Pana Jezusa i św. Floriana od 29 II 1940 r. do 22 IX 1941 (OK 123), Zmartwychwstania Pańskiego na Wildzie od 31 VIII 1939 roku do 22 IX 1941 (OK 3). Ponadto w teczce *Zarządzenia Kurii Arcybiskupiej od 31 IX 1939 r. do 22 IX 1941 r.* (KA 12746) znajdują się odpisy zarządzeń ks. biskupa Dymka, które były rozsyłane przez księży dziekanów i kilka pism księży do ks. Biskupa. Większość tych pism jest tylko odpisami. Teczki OK 3 i OK 123 oraz KA 12746 uzupełniają się wzajemnie, a pisma nie wychodzą poza datę 22 IX 1941 roku. W zbiorze akt Archiwów Parafialnych (PA) znajdują się trzy teczki z pismami dotyczącymi lat okupacji. Jest to przede wszystkim korespondencja z lokalnymi władzami okupacyjnymi. Cenny zbiór informacji stanowi poszyt zatytułowany *Zarządzenia ks. von Blericq Wikariusza Generalnego Gnieźnieńskiego z lat 1940-1941.*

W teczce o sygnaturze OK 121 zatytułowanej „Księża więzieni w latach 1939-1945” przekazanej przez Kurię Metropolitalną znajduje się wiele cennych materiałów. Znajdujemy tutaj spisane w 1947 r. zeznania 83 księży, którzy przeżyli obozy koncentracyjne (wiele z nich ma charakter lakoniczny, ale kilka z nich jest niezwykle szczegółowych i wstrząsających w swej wymowie, m.in.: księży Floriana Deresińskiego, Józefa Jasińskiego, Stanisława Szymańskiego, Pawła Zydora, Józefa Mettlera, Stefana Hanasa, Ludwika Reszelskiego, Stefana Bączyka, Władysław Swobody. Na omawiany zespół składają się także wykazy żyjących księży którzy powrócili z Dachau, wykaz księży zamordowanych przez Niemców poza obozami koncentracyjnymi oraz lista 45 kapłanów archidiecezji poznańskiej internowanych w Kazimierzu Biskupim w 1939/1940 r.

W zbiorze przechowywane są także akta dotyczące Bractwa św. Józefa w Kaliszu. W materiałach OK 121 znalazła odbicie sprawa powstania i działalności Bractwa św. Józefa. W dniu 18 kwietnia 1948 roku polscy kapłani i wierni, byli więźniowie z Dachau utworzyli Bractwo św. Józefa w Kaliszu. W obozie koncentracyjnym w Dachau przebywało 303 księży diecezji poznańskiej. W roku 1940 zesłano tam 164 księży, a w roku 1941 – 131, w roku 1942 – 6, w roku 1943 – 1, w roku 1944 – 1. Zwolniono z Dachau tylko 6 księży, a wyzwolenia docze-

kało 130. Przeżyło więc ten obóz tylko 136 księży, co stanowi 44,9% wszystkich księży archidiecezji poznańskiej, którzy w nim przebywali.

Szczególnie interesujący jest Statut Bractwa. Dokument ów został zatwierdzony dnia 30 czerwca 1948 r. przez biskupa włocławskiego Karola Radońskiego. Główną cechą Statutu jest ogromna cześć dla św. Józefa i nacisk na czyny miłosierdzia. Celem Bractwa jest żywienie szczególnej czci dla św. Józefa i rozszerzanie jego kultu (art. 2, punkt 1), poznawać i pogłębiać zasady miłosierdzia chrześcijańskiego (pkt 2.), zakładać i utrzymywać sierocińce pod wezwaniem Św. Józefa dla sierot, których rodzice zginęli w obozach koncentracyjnych (pkt. 3), utrzymywać łączność braterską (pkt. 4)².

Ponadto została tutaj zgromadzona obszerna korespondencja w sprawie odszkodowań za doświadczenia medyczne przeprowadzane na księżach, odpowiedzi na kwerendy dotyczące spraw kościelnych, kilka zdjęć przedstawiających rozstrzelanie niezidentyfikowanego kapłana oraz akta ks. Franciszka Rucińskiego-Nagórnego z obozu przejściowego w klasztorze św. Rodziny w Kazimierzu Biskupim oraz kopia pisma biskupa F. Jedwabskiego z dnia 18 października 1967 roku które przedstawia na 13 stronach maszynopisu straty Archidiecezji Poznańskiej w latach wojny i okupacji 1939-1945.

Na kolejną ważną teczkę zbioru składają się materiały z jednostki OK 120 (kart numerowanych 191) przekazana w 1972 r. do Archiwum przez ks. bpa F. Jedwabskiego zawiera wspomnienia pośmiertne tych kapłanów poznańskich którzy zginęli w latach 1939 – 1945 czy to w Forcie VII, czy w Gusen, czy w Dachau. Wspomnienia te spisane zostały w Freimannie po wyzwoleniu w 1945 r. przez kapłanów którzy przeżyli obóz. W jednostce ponadto znajduje się uzupełnienie autorstwa ks. Jana Wosia. W 1971 r. ks. Jan Woś na podstawie opracowania pt.: *Krótkie życiorysy kapłanów zamordowanych w obozie koncentracyjnym w Dachau* będącego własnością ks. prałata Teodora Korcza, proboszcza w Lesznie Wielkopolskim, uzupełnił brakujące informacje. Wg ks. Mariana Kasprzyckiego w okresie wojny 1939-1945 w obozach koncentracyjnych zginęło 197 kapłanów³. W omawianych archiwaliach znajdujemy wspomnienia pośmiertne 112 kapłanów. Szczegółowy spis zawartości teczki przedstawiamy w Aneksie 1.

Dwie tezki zawierają zeznania w sprawie prześladowań więźniów w obozie koncentracyjnym w Dachau: OK 118 (kart numerowanych 13), OK. 119 z lat 1939-1945.

W teczce OK 1 znajdują się spisy księży Archidiecezji Poznańskiej i Gnieźnieńskiej więzionych w Obozach Dachau-Gusen w latach 1940- 1945.

W celu zebrania danych o Kościele Archidiecezji Poznańskiej w okresie 1939 – 1945, Kuria Metropolitalna poleciła, by księża wikariusze na egzamin wika-

² Statut Bractwa św. Józefa w Kaliszu, Włocławek 1948, s. 1, 2, Archiwum Archidiecezjalne w Poznaniu, zespół OK 121.

³ M. Kasprzycki, *Duchowieństwo Archidiecezji Poznańskiej w latach okupacji hitlerowskiej 1939-1945*, Poznań 1983 [mps], s. 43.

riuszowski przedstawili pracę na temat: „Dzieje parafii w okresie 1939-1945”. Dotychczasowe opracowania znajdują się w dwóch teczkach (OK. 127, 128).

W 1967 r. rozesłano ankietę dla uzyskania danych o stratach materialnych poniesionych przez poszczególne parafie Archidiecezji Poznańskiej w latach 1939-1945. Z tych danych sporządzono zestawy według dekanatów, a potem ogólny dla całej Archidiecezji (OK. 124, 125).

Sprawę strat i rewindykacji zbiorów Archiwum, Biblioteki i Muzeum Archidiecezjalnego zawierają te czki OK. 5, 21, 22, 66-69, 85. Po zakończeniu działań wojennych ks. kanonik Józef Nowacki jako dyrektor Archiwum i Muzeum prowadził ożywioną działalność w celu odzyskania sprzętów liturgicznych. Pozostałością tej działalności jest korespondencja w sprawie rewindykacji, wykazy zrabowanego sprzętu (OK. 4, 6-20, 65, 70, 71, 77-79). Bardzo cenne są materiały: korespondencja, wykazy związane z spisami i grabieżą dzwonów przez okupantów. W całości zespół ten liczy 64 te czki w zbiorze OK.

Jak wynika z powyższej charakterystyki zbiór OK Archiwum Archidiecezjalnego w Poznaniu pod względem profilu i znaczenia jest bardzo ważny. Zbiór choć szczątkowy, raczej przypadkowy i niepełny jednak zawiera ważne materiały do dziejów Kościoła w Wielkopolsce w XX w., do jednego z najtragiczniejszych i smutnych jego momentów. Wyjątkową rolę wyznacza mu zawarta baza źródłowa do wielokierunkowych badań nad historią Kościoła.

ANEKS 1. Relacje, wspomnienia

Fort VII

- ks. Łukowski Stefan (1884-1940) – prob. w Mórkwowie; relacja: ks. Marciniak Sylwester
- ks. dziekan Małecki Stanisław (1886-1940) – prob. w Świąciechowie; relacja: ks. Marciniak Sylwester
- ks. Mzyk Ludwik (†1940) – werbista, mistrz nowicjatu w Chłudowie; relacja: ks. Marciniak Sylwester (Freiman, 15 VII 1945)
- ks. Poprawski Marian (1885-1940) – prob. w Goniembicach; relacja: ks. Marciniak Sylwester
- ks. prałat Steinmetz Paweł (1876-1940) – prob. w Poznaniu, par. św. Marii Magdaleny; relacja: ks. Marciniak Sylwester
- ks. kan. Szrebrowski Kazimierz (1879-1940) – prob. par. Archikatedralnej w Poznaniu; relacja: ks. Marciniak Sylwester
- ks. Tyma Józef (1902-1940) adm. par. Tuchorza; relacje; relacja ks. Marciniak Sylwester

Gusen

- ks. Czeszewski Antoni (1890-1940) – prob. par. Lusowo; relacja: ks. Marciniak Sylwester
- ks. Duczmal Antoni (1886-1940) – prob. par. Połajewo; relacja: ks. Walczewski Ignacy, ks. Szczepan Całujek
- ks. Fiutak Ludwik (1889-1940) – prob. par. Świerczyna; relacja: ks. Nowicki Marian
- ks. Górczyński Franciszek (1888-1940) – prob. par. Krerowo; relacje: ks. Tyszer Stanisław
- ks. Grätz Czesław (1894-1940) – prob. par. Ludomy; relacje: ks. Swoboda Władysław, Ks. Tyszer
- ks. Harwaczyński Franciszek (1884-1940) – prob. par. Kębłowo relacje: ks. Stępniań Leon (3 str. msp., k. 14-16)
- ks. dziekan Kłóś Mieczysław (1882-1940) – prob. par. Białcz Stary; relacja: ks. Cichy Stanisław
- ks. Knych Leon (1915-1940) – wik. par.; relacja: ks. Wolniak Jan
- ks. dr Kozłowski Edward (1888-1940) – dyr. Katolickiej Szkoły Społecznej w Poznaniu; relacja: ks. Marciniak Sylwester, ks. Swoboda Władysław
- ks. Krysiński Jan (1885-1940) – emeryt; relacje: ks. Spachacz Zbigniew
- ks. Kula Waclaw (1878-1940) – prob., emeryt w Poznaniu; relacja: ks. Marciniak Sylwester
- ks. Kuźniak Czesław (1913-1940) – wik. par. Kościan; relacja: ks. Marciniak Sylwester
- ks. Laskowski Włodzimierz (1886-1940) – dziekan dek. Lwówek; relacja: ks. Ogrodowski Zygmunt (Freiman dnia 13 VII 1945), ks. Swoboda Władysław (k. 14-15)
- ks. Marcinkowski Robert (1904-1940) – wik. par. Kaszczor; relacja: ks. Stępniań Leon, ks. Szczerkowski Ireneusz
- ks. Rogalewski Maciej (1892-1914) – prob. par. Mchy; relacja: ks. Tyszer Stanisław
- ks. Stepczyński Roman (1893-1940) – prob. par. Solec; relacja: ks. Stępniań Leon, ks. Tyszer Stanisław
- ks. prob. Troska Bruno (1885-1940) – prob. par. Golejewko; relacja: ks. Swoboda Stanisław
- ks. Turkowski Walenty (1910-1940) – wik. par. Leszno; relacja: ks. Szczerkowski Ireneusz
- ks. dr Werbel Kazimierz (1902-1940) – prefekt w Państwowym Liceum Pedagogicznym i Państwowym Gimnazjum Koedukacyjnym w Rogoźnie; relacja: ks. Swoboda Władysław
- ks. Woschke Franciszek (1892-1940) – prob. par. Zakrzewo; relacja: ks. Nowicki Marian, ks. Swoboda Władysław

- ks. prob. Żelazek Władysław (1894-1940) – prob. w Chobienicach; relacja: ks. Leciejewski Stefan
 ks. Janiszewski Józef; relacja: ks. Swoboda Władysław

Dachau

- ks. Abt Stefan (1898-1942) – prob. w Lesznie; relacja: ks. Banaszak Edmund, ks. Panek
 ks. Andrzejewski Kazimierz (1908-1942) – wik. par. Gostyń; relacja: ks. Spachacz Zbigniew
 ks. Banaszak Józef (1902-1942) – prob. w Koszutach; relacja: ks. Tyszer Stanisław, ks. Szczerkowski Ireneusz
 ks. Bąk Jan*(1882-1942) – prob. par. Smolice; relacja: ks. Korcz Teodor, ks. Ratajski Mieczysław
 ks. Bednarkiewicz Stanisław (1879-1941) – prob. par. Kościan; relacja: ks. K. St.
 ks. prof. Berek Antoni (1891-1942) – prefekt gimnazjalny w Kościanie; relacja: ks. K. St.
 ks. Błażejowski Teodor (1873-1942) – prob. par. Kotłów; relacja: ks. Maćkowiak Florian
 ks. Bombicki Gustaw (1883-1942) – prob. par. Wolsztyn, dziekan dek. Zbąszyń; relacja: ks. Wolniak Jan, ks. Szczerkowski Ireneusz
 ks. Bryliński Bogumił (1905-1942) – prob. par. Olszowa; relacja: ks. Maćkowiak Florian, ks. Cichy Stanisław
 ks. Buchwald Władysław (1895-1942) – prob. par. Mieszków; relacja: ks. Tyszer Stanisław, ks. Bogacki Marian
 ks. Cizak Bolesław (1892-1942) – prob. par. Bukowica; relacja: ks. Paschke
 ks. Czwojdziański Leon (1905-1942) – pref. w prywatnym Gimnazjum A. Mickiewicza w Poznaniu; relacja: ks. Korcz Teodor
 ks. Dadaczyński Roman (1889-1940) – prob. paraf. Rakoniewice; relacja: ks. Swoboda Władysław
 ks. Dąbrowski Ludwik (1906-1943) – prob. par. Opatówka relacja: ks. Tyszer Stanisław
 ks. Dembiński Julian (1882-1941) – prob. par. Dłużyna, dziekan dekanatu Przemęt; relacja: ks. Piechowiak Jan
 ks. Dwornicki Walenty (1881-1942) – prob. par. Rogalinek; relacja: ks. Waloszek
 ks. Dybizbański Jan (1895-1942) – prob. par. Nowe Miasto nad Wartą; relacja: ks. Tyszer Stanisław, ks. K. St.
 ks. Echaust Józef (1904-1942) – prob. par. Skoki; relacja: ks. Cichy Stanisław
 ks. Echaust Kazimierz (1871-1941) – prob. par. Wytomyślu; relacja: ks. Tyszer Stanisław
 ks. Fieweger Teofil (1886-1942) – prob. par. Rąbin; relacja: ks. Maćkowiak Florian

- ks. Gałka Kazimierz (1888-1942) – prob. par. Osieczna; relacja: ks. Marciniak Sylwester, ks. Piechowiak Jan (2 str. msp., k.64-65)
- ks. Gawron Leon (1907- 1942) – student w Rzymie; relacja: ks. Korcz Teodor
- ks. Górny Józef (1882-1941) – prob. par. Włoszakowice; relacja: ks. Banaszak Edmund, ks. Piechowiak Jan
- ks. Górski Ludwik(1876_1942) – prob. par. Wielichowo; relacja: ks. Matysiak Gracjan
- ks. Gronwald Tadeusz (1890-1942) – prefekt parafii Śmigiel; relacja: jeden ze współwięzionych
- ks. Grzesiek Franciszek (1879-1942) – prob. par. Benice; relacja: ks. Grzesiek Mieczysław
- ks. Grzonka Czesław (1906-1942) – prob. par. Chrystusa Króla w Poznaniu; relacja: ks. Bogacki Marian
- ks. Guder Jan (1879-1942) – prob. par. Kamieniec; relacja: ks. Matysiak Gracjan
- ks. Hądzlik Antoni (1914-1942) – wik. par. św. Rocha w Poznaniu; relacja: ks. Krause Waclaw
- ks. Hundt Kazimierz (1895-1942) – prob. par. Kamienna; relacja: ks. Peik Marian
- ks. Jaskólski Stefan (1901-1941) – prob. par. Gryżyna; relacja: ks. Matysiak Gracjan, ks. Panek Walery
- ks. Juszcak Stanisław (1902-1942) – prob. par. Kiszewo; relacja: ks. Zientarski Roman
- ks. Kałuża Józef (1907-1944) – prob. par. Biadki, kapel. Rezerwy W.P.; relacja: ks. Zientarski Roman, ks. Marciniak Sylwester (3 str. msp., k.87-88)
- ks. Kaja Jan (1900-1942) – prob. par. Ostroróg; relacja: ks. Paschke, ks. Korcz Teodor
- ks. Kaniewski Janusz (1905-1941) – prob. parafii Siedlec; relacja: ks. Maćkowiak Florian, ks. Bogacki Marian
- ks. Karbowski Jan (1895-1942) – prob. par. Donaborów; relacja: ks. Korcz Teodor
- ks. Kasior Edmund (1883-1941) – prob. par. Sobiałówko; relacja: jeden z współwięzionych
- ks. prof. dr. Kiciński Jan (1891-1942) – prof. Archidiecezjalnego Seminarium Duchownego Poznaniu; relacja: ks. Stepniak Leon, ks. Giczal Jan
- ks. Konopiński Marian (1907-1943) – wik. par. św. Michała w Poznaniu; relacja: ks. Krause Waclaw, ks. Kaliszan Henryk (Freiman 16 VII 1945r.)
- ks. Kuchowicz Franciszek *(1887-1942) – adm. par.; relacja: ks. Korcz Teodor
- ks. prob. prof. Kowaliński Feliks*(1891-1942) – prob. par. Sobótka; relacja: ks. Korcz Teodor, ks. Maćkowiak Florian
- ks. Kozłowski Antoni (1911-1942) – wik. par. Modrze; relacja: ks. Adamczewski

- ks. Krupiński Marian (1909-1941) – duszpasterz wśród polonii we Francji; relacja: ks. Wolniak Jan, ks. Banaszak Edmund
- ks. Krych Józef (1903-1942) – prob. par. Sarnowa; relacja: ks. Matysiak Gracjan
- ks. Kucharski Grzegorz (1892-1942) – prob. par. Biezdrowo; relacja: ks. Szczerkowski Ireneusz
- ks. Kut Józef* (1905-1942) – prob. par. Gościeszyn; relacja: ks. Korcz Teodor
- ks. Kutzner Leon (1877-1940) – prob. par. Wyskoć; relacja: ks. Szczerkowski Ireneusz
- ks. Leśniewicz Ludwik (1904-1942) – prob. par. Wyszyny; relacja: ks. Giczel J. (Freiman 28 VII 1945 r.)
- ks. Lewandowicz Mieczysław (1889-1943) – prob. par. Miejska Górka; relacja: ks. Kaczór Jan
- ks. Ludwig Józef* (1877-1942) – prob. par. Pogrzebów; relacja: ks. Korcz Teodor
- ks. Majchrzycki Władysław (1906-1942) – wik. par. Wolsztyn; relacja: ks. Wolniak Jan
- ks. Marciniak Franciszek (1914-1943) – wik. par. Grabów; relacja: ks. Paschke
- ks. Matuszewski Stefan (1882-1941) – kapel. kaplicy sióstr w Lipnicy; relacja: ks. Szczerkowski Ireneusz
- ks. Musiała Piotr (1906-1942) – wik. par. Ostrów; relacja: ks. Zientarski Roman, ks. Ratajski Mieczysław
- ks. Nowak Kazimierz (1886-1941) – prob. par. Czerwona Wieś; relacja: ks. Balcererek Marian
- ks. Obarski Czesław (1883-1941) – prob. par. Kąkolewo; relacja: ks. Nowicki Marian, ks. Piechowiak Jan, ks. Mikołajczyk Florian
- ks. Palmowski Józef* (1885-1945) – prob. par. Parkowo-Słomowo; relacja: ks. Korcz Teodor
- ks. Paszkowiak Maciej (1907-1941) – wik. par. Sieraków; relacja: ks. Banaszak Edmund, ks. Swoboda Władysław, ks. Całujek Szczepan
- ks. Pause Kazimierz (1881-1942) – prob. par. Targowa Górka; relacja: ks. Panek Walery
- ks. Pawlik Stanisław (1912-1942) – kapelan kaplicy w Lecznicy pod Obornikami; relacja: ks. Wolniak Jan
- ks. Pewniak Jan (1894-1942) – prob. par. Zduny; relacja: ks. Mikołajczyk Florian, ks. Reszelski Ludwik
- ks. Płaczek Stanisław (1896-1942) – wikary par. Pępowo; relacja: ks. jeden ze współwięźniów
- ks. Prądzyński Józef (1877-1942) – prałat, kustosz Kapituły Katedralnej w Poznaniu, moderator Związków Sodalicji Mariańskich; relacja: ks. Giczel Jan
- ks. dr Preis Jarogniew (1911-1942) – prefekt Gimnazjum w Grodzisku; relacja: ks. Ratajski Mieczysław, ks. Hołowina Władysław, ks. Tadrzyński

- ks. Putz Narcyz (1877-1942) – prob. par. św. Wojciecha w Poznaniu, kanonik honorowy; relacja: ks. Stachacz Zbigniew, ks. Tadrzyński Zbigniew, ks. Szczerkowski Ireneusz
- ks. Rost Medard (1904-1943) – prob. par. Łowyń; relacja: ks. Głowczewski Leon, ks. Cichy Stanisław, ks. Marciniak Sylwester
- ks. Rupiński Józef (1875-1941) – prob. par. Gostyczyna, dziekan dekanatu Ołobok relacja: ks. Maćkowiak Florian
- ks. Rygus Leon (1909-1941) – wik. par. Zbąszyń; relacja: ks. Stępniaś Leon
- ks. Skórnicki Antoni (1896-1941) – kapel. w Domu Pracy Przymusowej Poznańskiego Samorządu Woj. w Bojanowie; relacja: ks. Tyszer, ks. Władysław Swoboda
- ks. Skórnicki Władysław (1892-1942) – prob. par. św. Krzyża w Poznaniu; relacja: ks. Giczal Jan
- ks. Sommer Maksymilian (1908-1942) – prob. par. Panienska; relacja: ks. Giczal Jan, ks. Maćkowiak Florian
- ks. Stachowski Bruno (1913-1942) – wik. par. Luboń; relacja: ks. Kaliszan
- ks. Starczewski Józef (1888-1942) – prob. par. Michorzewo; relacja: ks. Matysiak Gracjan
- ks. Stępczyński Władysław (1893-1940) – prob. parafii Solec; relacja: ks. Piechowiak Jan
- ks. Streczewski Aleksander (1901-1942) – prob. parafii Rydzyna, dziekan dekanatu Krobia; relacja: ks. Kwiatkowski Stefan, ks. Walczewski Ignacy
- ks. Szwarz Antoni ; relacja: ks. Tyszer Stanisław
- ks. Szymański Roman (1894- 1942) – prob. par. Lewków; relacja: ks. Maćkowiak Florian, ks. Korcz Teodor
- ks. Świadek Antoni; relacja: ks. Tadrzyński, ks. Korcz (diec. gnieźnieńska, pow Bydgoszcz)
- ks. Światała Antoni. (1915-1942) – wik. par. Niepart); relacja: ks. Grzesiak Mieczysław, ks. Ratajski Mieczysław
- ks. Tomiak Józef (1890-1942) – kapelan WP; relacja: ks. Tadrzyński Kazimierz
- ks. Tomiński Antoni*(1903-1942) – prob. par. Bógdaj; relacja: ks. Bogacki Marian, ks. Korcz Teodor
- ks. Tybiszewski Leonard (1904-1842) – prob. par. Stary Gostyń; relacja: ks. Kwiatkowski
- ks. Wasiela Franciszek (1900-1944) – wik. par. Głuszyna; relacja: ks. Głowczewski Leon
- ks. dr Wierzbicki Kornel (1898-1942) – dr prawa kanonicznego, Prokurator Abp Seminarium Duchownego w Poznaniu; relacja: ks. Giczal Jan, ks. Bogacki Marian
- ks. Winnicki Paweł (1886-1941) – prob. par. Raszków; relacja: ks. Kaliszan Henryk

- ks. Wyrwicki Stanisław (1900-1942) – prob. par. Dakowy Mokry; relacja: ks. Gierczyński Leonard
- o. Golski Tadeusz OSB; relacja: jeden ze współwięźniów
- ks. Gracz Jan zmartwychwstaniec; relacja: ks. Gierczyński Leonard
- ks. Kocot Józef oblat; relacja: ks. Paschke, ks. Spachacz Zbigniew
- br. Zapłata Józef Zgromadzenie Serca Jezusowego; relacja: ks. Balcerek Marian

Buchenwald

Ks. Schulz Józef; relacja: ks. Dymarski